

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

БУДАС ЮЛІЯ ОЛЕКСІЇВНА

УДК 378:37.091.39:001.895

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО
ІННОВАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ЗАСОБАМИ ДІЛОВОЇ ГРИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Вінниця 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України, м.Вінниця.

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук, професор

Гуревич Роман Семенович,

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Інститут математики, фізики і технологічної освіти, директор, м.Вінниця.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор

Дубасенюк Олександра Антонівна,

Житомирський державний університет імені Івана Франка, кафедра педагогіки, професор, м.Житомир;

кандидат педагогічних наук, доцент

Любчак Людмила Володимирівна,

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, кафедра педагогіки і методики початкового навчання, доцент, м.Вінниця.

Захист відбудеться „27” січня 2010 р. о 12⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К05.053.01 у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21100, м. Вінниця, вул. Острозького,32, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21100, м.Вінниця, вул. Острозького,32.

Автореферат розіслано „25” грудня 2009 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

А.М.Коломієць

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність та доцільність теми дослідження. Суттєві зміни, що відбуваються нині в світі, не можуть не впливати на освіту. Суспільство потребує оновлення та вдосконалення діяльності навчальних закладів. Інноваційність нині є необхідною складовою діяльності вчителя. Концепція державної інноваційної політики України, закон України «Про інноваційну діяльність», положення «Про порядок здійснення інноваційної діяльності в системі освіти України» визначають суттєве поліпшення результатів освітньої діяльності основною метою запровадження інновацій у педагогіці. Для цього потрібні ініціативні, самокритичні, креативні вчителі, для яких праця в школі буде не тягарем, а дійсно їхнім покликанням, які зможуть розкрити інтелектуальний потенціал кожного учня та піднімуть нашу освіту до європейського рівня. Ефективність інноваційних освітніх процесів значною мірою залежить від якості підготовки майбутніх педагогів у вищих навчальних закладах, формування їхніх особистісних та професійних якостей, культури та компетентності.

Над концептуальними положеннями та науково-методичним забезпеченням педагогічної інноватики активно працюють українські науковці: І. Бех, І. Богданова, Р. Гуревич, Л. Даниленко, І. Дичківська, М. Дмитренко, О. Дубасенюк, І. Зязюн, В. Кремень, Н.Мойсеюк, В. Паламарчук, І. Підласий, С. Сисоева, М.Сметанський та інші. Значну увагу розробці цих проблем приділяють такі зарубіжні вчені, як З. Абасов, К. Ангеловські, М. Бургін, М. Кларін, А. Найн, Л. Подимова, І. Піскарьова, В. Полонський, В. Сластьонін, О. Хомерики, Н. Юсуфбекова та ін.

Стійкий інтерес до проблеми фахової підготовки вчителів щодо інноваційної педагогічної діяльності зумовлений суперечностями між потребами суспільства та теоретико-практичним вирішенням даного питання. Різноманітним аспектам підготовки педагогічних кадрів до сприйняття, створення, розповсюдження, управління, проектування інноваційних педагогічних технологій, систем присвячені дисертаційні дослідження Н. Василенко, Л. Ващенко, В. Докучасвої, І. Гавриш, О. Гончарової, Т. Демиденко, О. Іваницького, Н. Клокар, О. Козлової, Г. Кравченко, О. Кузнецової, Л. Петриченко, Т. Скрябіної, О. Шапран, Л. Шевченко та інших.

Перебудова, що відбувається у вищій професійній школі, потребує запровадження нових сучасних технологій навчання, використання таких методів, котрі б допомогли становленню студентів як майбутніх фахівців на мобільному ринку праці не лише в Україні, а й за її межами. Проблемам підготовки фахівців завжди приділялася пильна увага науковців. Учені (В. Биков, Л. Барановська, С. Гончаренко, О. Джеджула, А. Коломієць, Н. Кузьміна, Л. Любчак, Н. Ничкало, О. Пехота, О. Пометун, Г. Тарасенко, В.Шахов та ін.) здійснюють активні пошуки щодо вдосконалення

професійної освіти та моделі впровадження нових інноваційних та інформаційних технологій. Підготовка майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності передбачає зміни змісту навчання, позиції студентів у навчальному процесі, використання особистісно орієнтованих технологій, активних методів навчання, перетворення студентів із пасивних приймачів інформації в активних суб'єктів власного навчання.

Майбутні вчителі повинні не просто засвоювати матеріал, а й пізнавати світ, вступаючи з ним в активний діалог, бути не об'єктами, а суб'єктами, співучасниками творення себе як особистості та фахівця. Ділові ігри заслужено посідають чільне місце серед активних методів навчання, котрі спроможні вивести підготовку майбутніх учителів на якісно новий рівень, підготувати до змін, котрі очікують на них у педагогічних закладах, і стати не лише спостерігачами нововведень, які запроваджуються, а й ініціаторами інновацій, їхніми творцями.

Серед знаних психологів, видатних педагогів минулого, які віддавали шану грі як доцільному методу формування необхідних для розвитку особистості знань, вмінь і навичок слід згадати імена Б. Ананьєва, Л. Виготського, Д. Ельконіна, Я. Коменського, О. Леонтьєва, С. Рубінштейна, В. Сухомлинського, Й. Хейзінга та ін. Вплив гри на свідомість людини, її діяльність, світогляд акцентується в сучасних дослідженнях І. Берлянд, І. Гордієнко-Митрофанової, Р. Жуковської, Д. Іванова та інших.

Вагомий внесок щодо обґрунтування доцільності та перспективності використання імітаційно-ігрових методів навчання, зокрема ділових ігор, у вищій школі зроблений такими дослідниками як А. Айламазьян, М. Бірштейн, Я. Бельчіков, А. Вербицький, В. Збаровський, Л. Іваненко, Ю. Красовський, І. Коротяєва, М. Крюков, В. Платов, В. Рибальський, В. Соловієнко, В. Трайнев, Є. Хруцький, П. Щербань та ін.

Останнім часом проводяться численні дослідження з використання різних ігрових методик у професійній підготовці фахівців. Зокрема, І. Куліш, В. Коломієць, І. Молоцька вивчали формування професійних вмінь та навичок засобами дидактичних ігор; Н. Дівінська й П. Щербань зосередили свою увагу на навчально-педагогічних іграх. Л. Ананьєва, Л. Волкова, Т. Воронка, Н. Захарченко, Ю. Друзь, І. Коротяєва, Л. Нечепоренко, О. Парубок досліджували використання ділових ігор у підготовці фахівців різного профілю. Проведено багато досліджень у напрямі використання ігрових технологій у фаховій підготовці економістів, медиків, військових, фахівців МНС, моряків та інших фахівців.

Осмислюючи проблему підготовки майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності, нами були виділені суперечності, що простежуються у навчально-виховному процесі ВНЗ, а саме між:

- потребами суспільства в учителях з інноваційним стилем викладання та традиційною, репродуктивною парадигмою їхньої підготовки до стереотипної, шаблонної педагогічної діяльності;

- наявністю методів активного навчання, зокрема ділових ігор, що здатні ефективно вплинути на формування інноваційної компетентності майбутніх учителів і відсутністю технології їх застосування з цією метою;

- далекосяжними педагогічними можливостями ділових ігор як засобу підготовки майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності та невизначеністю організаційно-педагогічних умов їхнього застосування в такій якості.

Ураховуючи суперечності між суттєвими потребами суспільства в учителях, здатних здійснювати модернізацію освітніх закладів, запроваджувати нові, інноваційні підходи до особистості учня, змісту освіти, методів і форм навчання та наявним станом підготовки студентів до майбутньої інноваційної педагогічної діяльності, була визначена тема дослідження **«Підготовка майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності засобами ділової гри»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами. Дисертаційне дослідження виконане в контексті реалізації основних положень Національної доктрини розвитку освіти в Україні, законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», є складовою частиною планів і програм наукових досліджень кафедри педагогіки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського «Шляхи удосконалення педагогічної підготовки майбутніх учителів» (протокол №5 від 7.12.2000 р.), «Зміст педагогічної підготовки вчителів в умовах формування загальноєвропейського простору вищої освіти» (наказ МОНУ від 22.12.2004 р. № 960); затверджено вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол №7 від 31.03.2004 р.), узгоджено Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології АПН України (протокол № 4 від 24.04.2007 р.).

Мета дослідження – визначити, теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності засобами ділової гри.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що формування готовності майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності засобами ділової гри буде ефективним, якщо дотримуватися таких організаційно-педагогічних умов:

- урахування цільового призначення ділових ігор (підготовка до інноваційної педагогічної діяльності) у процесі їх конструювання;
- забезпечення належного рівня компетентності викладача щодо використання ділових ігор у педагогічних ВНЗ;
- створення психологічно сприятливого ігрового середовища.

Для досягнення мети дослідження і перевірки сформульованої гіпотези необхідно розв'язати такі **завдання**:

1. Здійснити дефінітивний аналіз основних понять педагогічної інноватики з метою конкретизації суті поняття «інноваційна педагогічна діяльність», компонентів готовності до інноваційної педагогічної діяльності і з'ясувати сучасний стан готовності майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності.

2. Визначити педагогічні можливості застосування ділових ігор для вдосконалення процесу підготовки майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності.

3. Обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити модель та організаційно-педагогічні умови застосування ділових ігор для формування готовності майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності.

4. Укласти методичні рекомендації щодо застосування ділових ігор для підготовки майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності.

Об'єктом дослідження є професійна підготовка майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності у ВНЗ.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні умови використання ділових ігор для формування готовності майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності.

Методологічну основу дослідження становлять: філософські, психолого-педагогічні ідеї сучасної освіти (технологія розвивального навчання Л.Занкова, технології розвитку творчої особистості Г.Альтшуллера, С.Френе), фундаментальні положення теорії пізнання, системний та синергетичний підходи до вивчення педагогічних процесів, особистісно орієнтований, компетентнісний, діяльнісний, діалогічний та акмеологічний підходи до формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів, що дозволяє врахувати індивідуальні можливості і потреби студентів як майбутніх фахівців, суб'єктів інноваційної педагогічної діяльності.

Теоретична основа дослідження ґрунтується на концептуальних положеннях теорії і методики професійної педагогічної освіти вчителя (О. Абдулліна, С. Гончаренко, Р. Гуревич, О. Дубасенюк, І. Зязюн, М. Лещенко, Н. Мойсеюк, Н. Ничкало, С. Сисоєва, М. Сметанський, Г. Тарасенко та інші), психологічної підготовки педагогів (Г. Балл, Л. Виготський, С. Рубінштейн та інші), основних положеннях педагогічної інноватики (І. Гавриш, Л. Даниленко, І. Дичківська, О. Козлова, В. Паламарчук, Л. Подимова, В. Сластьонін та інші), концепції контекстного навчання (А. Вербицький), основних положеннях теорії гри (Д. Ельконін, Ж. Піаже), практичному досвіді використання ділових ігор у професійній підготовці фахівців (М. Воровка, Ю. Друзь, О. Парубок, В. Платов, В. Рибальський, В. Трайнев, П. Щербань та інші).

Нормативну основу дослідження склали Закони України «Про вищу освіту», «Про інноваційну діяльність», «Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності», Концепція педагогічної освіти України, Державна програма «Вчитель», нормативно-правові документи Міністерства освіти і науки України.

Методи дослідження. *Теоретичні:* аналіз, порівняння, синтез і узагальнення інформації наукових джерел із проблеми дослідження – для встановлення стану розробленості питання, з'ясування умов використання ділової гри для формування готовності до інноваційної педагогічної діяльності, метод моделювання – для відображення властивостей і зв'язків об'єкта, що досліджується. *Емпіричні:* педагогічне спостереження, бесіди, опитування, анкетування, тестування, експертна оцінка, педагогічний експеримент, математично-статистичне опрацювання його результатів – для перевірки ефективності розробленої методики підготовки майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності засобами ділової гри.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилося в інститутах філології та журналістики; педагогіки і психології; історії, етнології та права Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського та Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії. У педагогічному експерименті брали участь 380 студентів та 14 викладачів.

Організація дослідження. Педагогічне дослідження проводилося в три етапи впродовж 2004-2010 рр.

На першому етапі (2004-2006 рр.) були опрацьовані наукові джерела з проблеми дослідження, здійснено аналіз стану її теоретичного опрацювання і практичного вирішення, що дало підстави сформулювати мету, висунути гіпотезу та визначити відповідні завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, проведено констатувальний етап експерименту.

На другому етапі (2006-2008 рр.) було обгрунтовано організаційно-педагогічні умови, створено й впроваджено теоретичну модель використання ділових ігор з метою підготовки студентів до інноваційної педагогічної діяльності. Розроблена технологія формування готовності майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності засобами ділових ігор була перевірена на її ефективність.

На третьому етапі (2008-2010 рр.) одержані результати були проаналізовані та узагальнені, здійснена їх математична обробка, сформульовані загальні висновки, запропоновані рекомендації щодо застосування ділових ігор у навчально-виховному процесі ВНЗ, визначено перспективи подальших досліджень, оформлено дисертаційну роботу.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягають у тому, що:

- *вперше* теоретично обгрунтовано ефективність організаційно-педагогічних умов застосування ділових ігор для формування готовності майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності (*врахування цільового призначення ділових ігор (підготовка до інноваційної педагогічної діяльності) у процесі їх конструювання; забезпечення належного рівня компетентності викладача щодо використання ділових ігор у педагогічних ВНЗ; створення психологічно сприятливого ігрового середовища*); розроблено, обгрунтовано і експериментально перевірено теоретичну модель

підготовки майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності засобами ділової гри, зміст її структурних компонентів, критеріїв оцінки рівня підготовленості;

- *уточнено* термін «ділова гра», визначення поняття «інноваційна педагогічна діяльність», структурні компоненти готовності майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності;

- *подальшого розвитку* набули діагностичні методики впливу ділових ігор на формування інноваційної компетентності майбутніх учителів.

Практичне значення дослідження. Створено комплекс ділових ігор («Банк інноваційних технологій», «Реформа», «Розкритикуй мене, якщо зможеш», «Конфлікт», «Педагогічна практика», «Відкритий урок» та інші). Розроблено організаційно-методичний алгоритм їхнього використання з метою підготовки студентів педагогічних ВНЗ до майбутньої інноваційної педагогічної діяльності. Підготовлено методичні рекомендації «Ділова гра як засіб підготовки майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності» для викладачів і студентів з питань залучення ділових ігор до процесу формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів. Укладено програму науково-методичного семінару для викладачів з проблеми запровадження ділової гри до процесу підготовки студентів до майбутньої ПД. Результати дослідження можуть бути використані у викладанні дисциплін педагогічного циклу, в подальших дослідженнях проблем педагогічної інноватики та фахової підготовки вчителів.

Основні положення та результати дослідження **впроваджено** в навчальний процес Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 10/99 від 15.06.2009р.), Житомирського державного університету імені Івана Франка (довідка № 505 від 26.06.2009р.), Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка № 288 від 24.06.2009р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка № 820-28/03 від 28.08.2009 р.), Хмельницького національного університету (довідка № 367 від 2.09.2009 р.).

Вірогідність одержаних результатів дослідження забезпечено методологічною обґрунтованістю його вихідних положень; використанням комплексу взаємопов'язаних методів, що відповідають об'єкту, предмету, меті та завданням дослідження; критичним аналізом стану досліджуваної проблеми в теорії й педагогічній практиці; експериментальною перевіркою гіпотези; використанням широкої джерельної бази; поєднанням кількісного та якісного аналізу одержаних результатів; реалізацією основних рекомендацій і розробок у процесі підготовки майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності.

Апробація результатів дослідження. Результати й висновки наукового пошуку доповідалися й обговорювалися на *міжнародних* науково-практичних конференціях «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід,

проблеми» (Київ – Вінниця, 2006, 2008); «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи» (Хмельницький, 2009); *всукраїнських*: «Професійна підготовка педагогічних кадрів в умовах інноваційної перебудови української національної освіти: сучасний стан, проблеми, перспективи розвитку» (Хмельницький, 2007), «Вища школа України в умовах глобалізації та інтеграції» (Черкаси, 2008), «Сучасні тенденції розвитку освіти в Україні та за кордоном» (Горлівка, 2009), на щорічних конференціях співробітників, аспірантів Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, наукових семінарах викладачів, засіданнях кафедр педагогіки; теорії та методики професійної освіти.

Публікації. Основні положення й результати дослідження висвітлено в 10 одноосібних авторських публікаціях, з них 8 – у фахових виданнях, затверджених ВАК України, 1 – у матеріалах конференцій, 1 брошура з методичними рекомендаціями та матеріалами.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (який містить 249 назв, із яких – 5 іноземною мовою), додатків на 39 сторінках. Загальний обсяг роботи становить 237 стор., з яких основного тексту – 174 стор., 15 таблиць, 13 рисунків на 12 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, ступінь вивчення обраної проблеми, сформульовано мету, гіпотезу, завдання дослідження, визначено його об'єкт, предмет, схарактеризовано методологічні, теоретичні та нормативно-правові засади наукового пошуку, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення роботи, викладено основні положення, що виносяться на захист, представлено відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження.

У **першому** розділі – *«Теоретичні основи підготовки студентів до майбутньої інноваційної педагогічної діяльності засобами ділової гри»* здійснено дефінітивний аналіз понять педагогічної інноватики, осмислено проблему формування готовності майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності (ІПД), окреслено педагогічні можливості використання ділових ігор з метою підготовки студентів до модернізаційних освітніх процесів України.

На основі аналізу літературних джерел визначено, що педагогічна інноватика, яка вивчає інновації в освіті, є відносно новим феноменом педагогічної науки. Привертає увагу відсутність однозначного трактування терміну «інновація» (або «нововведення»), який розглядається як *процес* (Н. Лапін, Л. Подимова, В. Сласьонін); як *продукт / результат* (В. Паламарчук, В. Полонський); як *ідея* (К. Ангеловські, Ф. Брансуїк,

Е. Роджерс) і як зміна (А. Пригожин, І. Перлакі). Ураховуючи погляди Л. Ващенко, Л. Даниленко, І. Підласого, А. Підласого та інших щодо сумарного характеру педагогічних інновацій, у розділі цей термін визначено як *ідею, яка в процесі інноваційної педагогічної діяльності змінює та вдосконалює традиційні форми й методи організації навчально-виховного процесу, результатом чого є інноваційний продукт, який оновлює педагогічну теорію і практику*. Інновація трактується нами як *альтернатива традиційному, усталеному, недосконалому та консервативному, нове, інше, незвичайне*.

Як виявлено, стійкою тенденцією останніх років є застосування синергетичного підходу до вивчення інноваційних освітніх процесів (З. Абасов, В. Волов, Л. Даниленко, О. Козлова, А. Пригожин). З позицій синергетики криза освіти розглядається як неминучий етап розвитку, котрий сприяє самоорганізації даної відкритої системи, перетворенню її в стійкий стан.

На основі аналізу педагогічної літератури уточнено дефініцію **«інноваційна педагогічна діяльність»**, яка розглядається в дисертаційному дослідженні як *найвищий ступінь педагогічної творчості, процес генерації інноваційних ідей, їхнього запровадження і розповсюдження, оновлення педагогічної теорії та практики, альтернатива консервативному, усталеному та авторитарному стилю діяльності, нестандартний підхід до вирішення буденних, звичних професійних проблем*.

На основі висновків дослідників про близькість суті понять «готовність до професійної (інноваційної) діяльності» та «професійна (інноваційна) компетентність», у дисертаційному дослідженні **«готовність до інноваційної педагогічної діяльності»** порівнюється із «інноваційною компетентністю майбутніх учителів» та тлумачиться як *сформована в майбутніх учителів компетентність щодо оптимального розв'язання освітніх завдань у контексті впровадження, розповсюдження, створення педагогічних інновацій, що системно реалізується у мотиваційному, особистісно-креативному, технологічному і рефлексивному компонентах*. Мотиваційний компонент включає в себе особистісно-ціннісне відношення до професії вчителя, зацікавленість модернізаційними процесами, що відбуваються в загальноосвітніх закладах України та бажання долучитися до інноваційних освітніх процесів у майбутньому. Особистісно-креативний компонент поєднує креативність та якості особистості, необхідні для запровадження та створення освітніх інновацій, а саме критичність та незалежність мислення, чутливість до потреб учнів, ініціативність, активність, відповідальність, мужність. До технологічного компоненту ми відносимо поінформованість про нововведення в освіті, сучасні педагогічні технології, володіння прийомами експериментально-дослідної роботи, вміння й навички, необхідні для освоєння, розповсюдження педагогічних інновацій. Рефлексивний компонент готовності до ПД проявляється в

здатності студентів адекватно аналізувати результати власної педагогічної діяльності, прогнозувати дидактичний ефект інновації, що запроваджується, порівнювати результати з передбачуваними чи запланованими, виявляти недоліки.

Визначена специфіка інноваційної компетентності майбутнього вчителя зумовлює об'єктивну потребу використання методів активного навчання, зокрема ділових ігор, для формування готовності студентів до ППД. Аналіз наукових джерел засвідчив відсутність єдиного трактування терміну «ділова гра». Ми вважаємо, що *ділова гра в контексті підготовки майбутніх учителів до ППД є методом активного навчання, котрий у штучно відтворених умовах майбутньої інноваційної педагогічної діяльності за рахунок створення атмосфери творчого професійного пошуку, суперечливих ігрових позицій учасників, їх вимушеної активності, критичного післяігрового обговорення, сприяє формуванню інноваційної компетентності студентів.*

До позитивних педагогічних можливостей ділових ігор відносимо можливість формування і розвитку критичності та креативності мислення майбутніх учителів, активізацію навчального процесу, самостійність у прийнятті рішень, комплексний розвиток професійних умінь та навичок, професійно значущих якостей майбутнього фахівця, можливість обмірковувати результати своїх дій, вплив власних зусиль на учнів, бажання працювати за фахом. Суперечливі думки, котрі висловлюються учасниками під час ділової гри, двоякі шляхи подолання конфліктних ситуацій, різноманіття запропонованих засобів вирішення професійних проблем сприяють розвитку варіативності мислення майбутніх учителів. Бажання виграти, амбіційність студентів, обмежена ігровими правилами, зумовлюють більш відповідальне ставлення до розв'язання проблемної ситуації, поступово виховують особистісне відношення до успіхів учнів, до інновацій, котрі впроваджуються в навчально-виховний процес загальноосвітніх закладів. Післяігрова дискусія, під час якої студенти обговорюють власні ігрові дії, впливає на розвиток рефлексивних навичок, переконує діяти не стільки за допомогою інтуїції, а на основі здобутих під час навчання у ВНЗ знань, обмірковування власних педагогічних зусиль, потреб учнів і батьків.

У **другому** розділі – *«Організаційно-педагогічні умови застосування ділової гри у підготовці майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності»* – розроблено і теоретично обґрунтовано модель підготовки майбутніх учителів до ППД засобами ділової гри, визначено організаційно-педагогічні умови та презентовано організаційно-методичний алгоритм застосування ділової гри для підготовки студентів до майбутньої ППД.

Розроблена теоретична модель удосконалення підготовки майбутніх учителів до ППД засобами ділової гри (рис.1) відповідає основним закономірностям і принципам фахової підготовки до ППД, а також принципам проведення ділових ігор. Значущою частиною моделі є розроблений нами

організаційно-методичний алгоритм застосування ділової гри для підготовки

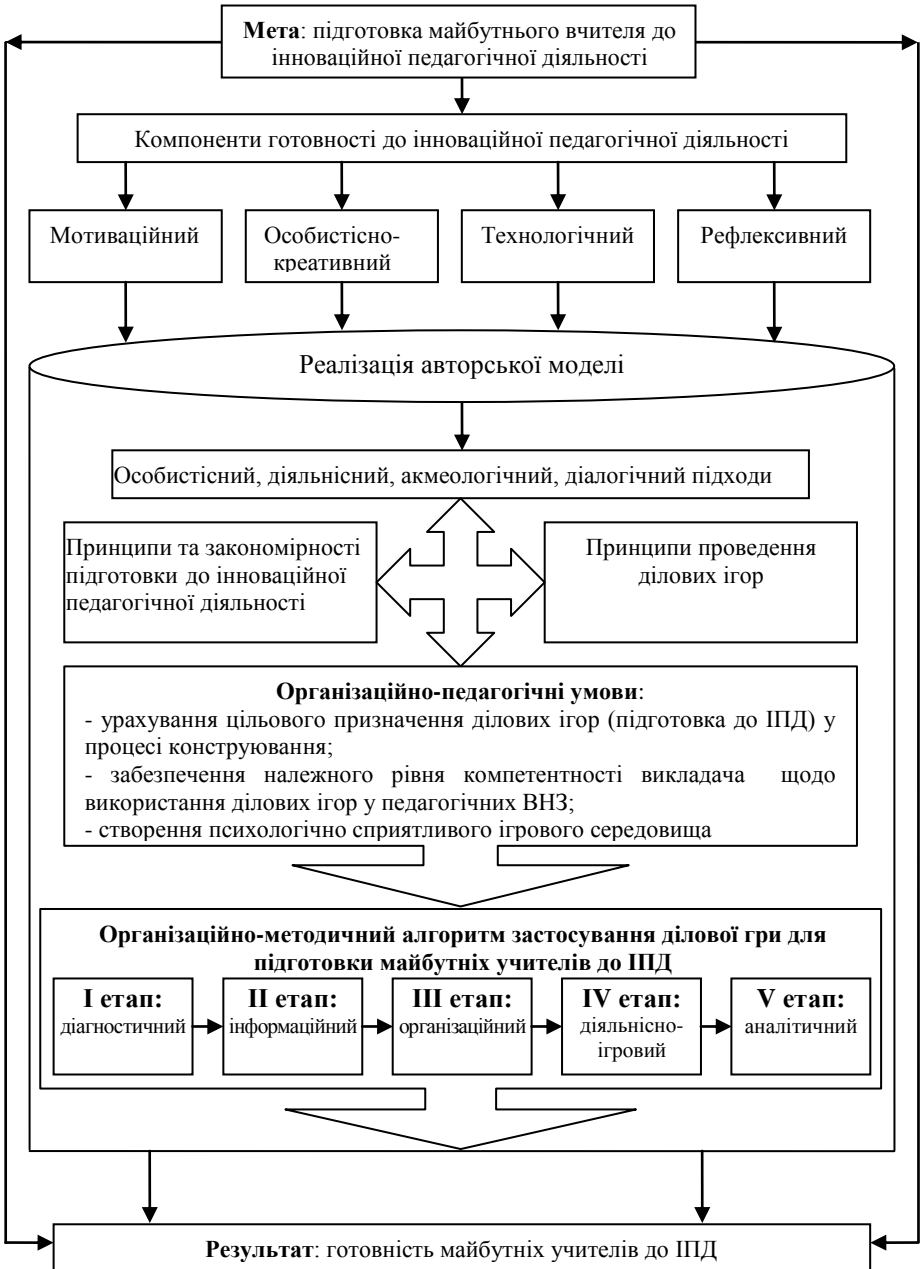

Рис.1. Модель підготовки майбутніх учителів до ІПД засобами ділової гри

майбутніх учителів до ІПД. Покрокове здійснення етапів ефективно й позитивно впливає на досягнення поставленої педагогічної мети – формування інноваційної компетентності студентів засобами ділової гри.

I. *Діагностичний* етап запровадження ділових ігор передбачає: встановлення викладачем доцільності використання ділової гри для підготовки студентів до майбутньої ІПД; діагностування педагогом психологічного клімату в групі; ставлення до ігрових методів навчання; бажання брати участь у діловій грі; відбір наявних розробок ділових ігор або конструювання власної; прогнозування очікуваних педагогічних можливостей гри стосовно формування інноваційної компетентності майбутніх учителів.

II. *Інформаційний* етап ділової гри містить: ознайомлення викладачів і студентів із даним методом навчання (пояснення мети використання, загальних правил проведення ділової гри, принципів оцінювання, тощо); проведення ігрових тренінгів з майбутніми учасниками для налагодження партнерських, особистісних стосунків та з метою послаблення напруження, зняття психологічного бар'єру між студентами й викладачем, керівником гри, виявлення лідерів у групі.

III. *Організаційний* етап включає: ознайомлення гравців із ігровими завданнями, документацією, правилами конкретної ділової гри; формування ігрових груп, розподіл ролей; інструктаж учасників.

IV. На *діяльнісно-ігровому* етапі учасники: презентують свої ігрові персонажі; розігрують проблемні ситуації; заповнюють, якщо необхідно, документацію; викладач: сприяє створенню адекватного ігрового настрою; слідує за ігровою взаємодією гравців; відстежує сформованість певних умінь і навичок, необхідних для здійснення майбутньої ІПД; за необхідності, допомагає учасникам; експерти: спостерігають за розгортанням ігри; оцінюють рівень сформованості умінь і навичок, необхідних для здійснення ІПД; заповнюють документацію; вибирають і оголошують переможців.

V. *Аналітичний* етап передбачає: післяігрове обговорення учасниками вражень від гри, недоліків, досягнень; аналіз студентами, експертами й керівником гри чинників, котрі позитивно й негативно вплинули на розв'язання поставленої мети, ігрових завдань; висловлення гравцями побажань та зауважень щодо організації й проведення гри; оцінювання викладачем дієвості використання ділової гри для підготовки майбутніх учителів до ІПД.

У розділі теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до ІПД засобами ділової гри. Першою організаційно-педагогічною умовою використання ділових ігор для підготовки майбутніх вчителів до ІПД ми вважаємо *урахування цільової спрямованості гри на етапі конструювання*, диференціацію змісту ДГ відповідно до її призначення.

Доведено, що ефективно вплинути на розвиток інноваційної компетентності студентів здатна не будь-яка гра, а лише та, в якій ще на етапі

розробки вироблена певна стратегія впливу на мотиваційну сферу студента, бажання долучатись до інноваційних освітніх процесів; передбачена можливість вияву креативності, ініціативності; розроблені засоби взаємодії учасників, здатні позитивно позначитись на необхідних для здійснення ПД особистісних рисах студентів; продумані обставини обговорення результатів гри, за яких учасники не будуть зосереджуватися на недоліках та помилках один іншого, а звертатимуть увагу на шляхи їхнього уникнення або подолання в майбутньому.

Автором обґрунтовано, що особистість майбутнього вчителя-інноватора формується під впливом особистості викладача-гуманіста, професіонала своєї справи, здатного до нетривіального вирішення буденних завдань. Іншою організаційно-педагогічною умовою ми вважаємо *забезпечення належного рівня компетентності викладача щодо використання ділових ігор з метою підготовки студентів до ПД*. Під компетентністю викладача щодо використання ділових ігор у навчально-виховному процесі ми розуміємо сукупність знань правил та принципів їх проведення, навичок конструювання й організації, впевненість у педагогічних можливостях ділових ігор, психолого-педагогічну культуру, гуманістичний світогляд, практичний досвід учасника, налаштованість грати самому. В розділі також проаналізовано особистісні риси, вміння та якості викладача, необхідні для позитивного, очікуваного ефекту ділової гри.

Доведено, що підготовка майбутнього вчителя із власною думкою, з особливим, креативним мисленням, бажанням до самовдосконалення можлива лише за умови позитивного схвалення, атмосфери розкутості, довіри, розуміння. *Створення психологічно-сприятливого ігрового середовища* розглядається нами як третя необхідна організаційно-педагогічна умова використання ділових ігор для формування інноваційної компетентності майбутніх учителів. До показників психологічно-сприятливого середовища нами віднесено: суб'єкт-суб'єктні, партнерські стосунки між викладачем і студентами; створення під час гри атмосфери взаємодопомоги, розуміння та підтримки; повага, шанобливе, доброзичливе ставлення учасників один до одного, тактовність; толерантність, терпимість гравців до незвичних, неординарних думок, бажання зрозуміти, а не осудити чи осміяти те, що не вписується в усталену схему; дотримання післяігрового принципу безкарності керівником гри, викладачами експертами; здорові, товариські стосунки в колективі; культура спілкування учасників, дотримання мовленнєвих норм; забезпечення ігрової ситуації досягнення успіху, можливості кожному проявити себе.

Розроблені нами ділові ігри зорієнтовані на комплексний розвиток інноваційної компетентності студентів. У той самий час увага кожної акцентується на певній складовій цього феномену. Зокрема, метою ділової гри «Відкритий урок» є стимулювання майбутніх учителів залучати нестандартні методи викладання; розвиток якостей особистості, необхідних для здійснення ПД. Формування готовності майбутніх педагогів до

первинної експертизи інноваційних технологій, удосконалення комунікативних навичок, умінь вести полеміку є метою ділової гри «Банк інноваційних технологій». На лідерських якостях особистості, швидкості, оригінальності мислення концентрується увага гри «Битва за переконання».

Створюючи ділову гру, важливим виявляється осмислити форму, в якій вона буде проводитись. У літературі є розподіл ділових ігор на ігри першого та другого покоління, або «жорсткі» (послідовність та зміст кожного кроку, дії є суворо зафіксованим при конструюванні) та «вільні» (від гравців залежить послідовність та результат дій). Для розвитку інноваційної компетентності майбутніх учителів більш корисними та прийнятними виявляються ігри другого покоління, оскільки приділяють більшу увагу «людському» чиннику, дозволяють учасникам вільно поводитися із вихідними даними, чим водночас пробуджують і стимулюють прагнення студентів до творчості.

У **третьому** розділі – *«Експериментальна перевірка ефективності технології використання ділової гри у підготовці майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності»* – викладено результати впровадження теоретичної моделі та організаційно-педагогічних умов використання ділової гри.

На констатувальному етапі експерименту визначено критерії та показники, виокремлено рівні (високий, середній, низький) готовності майбутніх учителів до ПД, а також з'ясовано стан готовності студентів до майбутньої ПД. Мотиваційний, особистісно-креативний, технологічний та рефлексивний критерії становили критеріальну систему оцінювання інноваційної компетентності майбутніх учителів. Експериментом було охоплено 380 студентів та 14 викладачів Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського та Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії. Перший етап експерименту дав підстави констатувати незадовільний стан готовності майбутніх учителів до ПД, оскільки 50% студентів виявили низький, 43% – середній, 7% – високий рівні готовності до здійснення такої діяльності. Було також виявлено чинники, які негативно впливають на формування інноваційної компетентності студентів. Результати констатувального етапу експерименту підтвердили правильність нашого припущення щодо доцільності й своєчасності використання сучасних методів навчання, зокрема ділових ігор, для підготовки майбутніх учителів до ПД.

Головною метою формувального етапу експерименту була перевірка гіпотези дослідження та ефективності моделі, запропонованих організаційно-педагогічних умов використання ділових ігор для формування готовності майбутніх учителів до ПД. Контрольну групу для формувального експерименту склали 186 студент, експериментальну – 194 студентів.

На першому етапі формувального експерименту нами був укладений комплект ділових ігор, завдання яких передбачали розвиток креативного потенціалу студентів, критичності мислення, рефлексії, зміну ставлення до

професії вчителя, формування вмінь і навичок діагностування інновацій; надавали можливість проявити власне «Я», а також зацікавити інноваційними процесами, що відбуваються нині в системі освіти України, підштовхнути до пошуку необхідної інформації.

З метою підвищення рівня компетентності викладачів щодо використання ділових ігор у навчально-виховному процесі вони запрошувались для участі в ділових іграх як експерти, асистенти керівника гри або спостерігачі. Диспути щодо даного питання, показові заняття із використанням ділових ігор, створені методичні рекомендації позитивно вплинули на ставлення викладачів до даного методу, переконали більшість в його дієвості, викликали бажання брати особисту участь у ділових іграх. Для реалізації третьої організаційно-педагогічної умови залучення ділової гри до процесу підготовки студентів до ПД (психологічно-сприятливе ігрове середовище) ми проводили короткотривалі тренінги з майбутніми учасниками, обговорювали деякі конфліктні ситуації, залучали студентів до організаційного етапу гри.

За допомогою діагностичних зрізів, які були проведені на початку та після закінчення (табл. 1) формувального етапу експерименту, було встановлено початковий та прикінцевий рівні готовності студентів до ПД у контрольних та експериментальних групах. Технологія використання ділової гри для формування інноваційної компетентності майбутніх учителів виявилася успішною, що знайшло відображення в кількісних характеристиках зростання показників рівнів готовності.

Таблиця 1

Стан готовності майбутніх учителів до ПД на початку та після закінчення формувального етапу експерименту, %

Рівні сформованості		Низький		Середній		Високий	
		КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Мотиваційний	поч	51,5	54,5	40,9	42,5	7,6	3
	зак.	46,7	31	44,5	47,4	8,8	21,6
Особистісно-креативний	поч	50,2	51,7	45,7	45,5	4,1	2,8
	зак.	40,1	22	50	56,5	9,9	21,5
Технологічний	поч	53,1	54,2	46,9	45,8	0	0
	зак.	57,1	31,7	42,3	57,4	0,6	10,9
Рефлексивний	поч	61	59,9	33,6	34	5,4	6,1
	зак.	49,5	23	42,6	54,2	7,9	22,8
<i>Середнє значення</i>	<i>поч</i>	<i>53,95</i>	<i>55,07</i>	<i>41,77</i>	<i>41,95</i>	<i>4,28</i>	<i>2,98</i>
<i>Середнє значення</i>	<i>зак.</i>	<i>48,35</i>	<i>26,9</i>	<i>44,85</i>	<i>53,9</i>	<i>6,80</i>	<i>19,20</i>

Оскільки ми припустили, що в результаті проведеного експерименту готовність студентів контрольної та експериментальної груп до ПД протягом формувального експерименту зросла статистично значущо, то з метою

порівняння до- та післяекспериментальних даних використано критерій згоди χ^2 . Після виконаних обчислень з вірогідністю помилки не більше 5% можна стверджувати, що в результаті застосування експериментальної методики підготовки студентів експериментальних груп до ПД відбулися статистично значущі зміни.

Узагальнення результатів діагностичного дослідження, зібраних під час констатувального та контрольного експериментів, дозволило виявити динаміку сформованості професійної готовності майбутніх учителів до ПД в експериментальних і контрольних групах за всіма визначеними рівнями (рис.2).

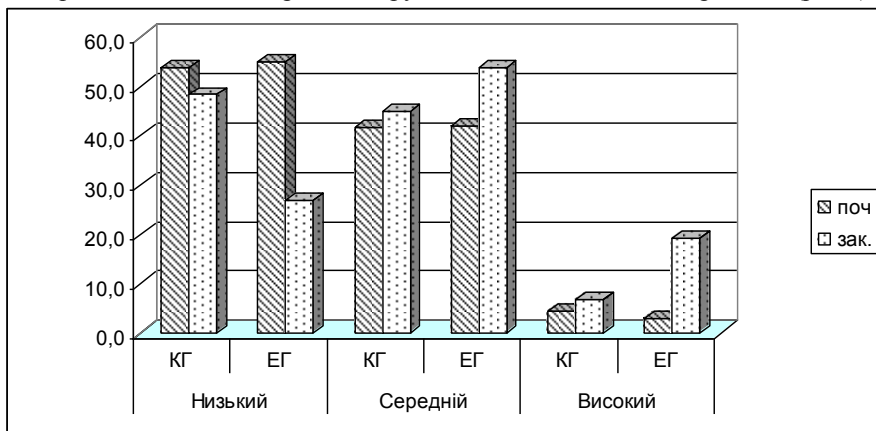

Рис.2. Динаміка готовності майбутніх учителів до ПД

Результати проведеного дослідження дають підставу стверджувати, що вихідна методологія є правильною, гіпотезу доведено, поставлені завдання розв'язано, мету досягнуто. Це дало можливість сформулювати такі **висновки**:

1. Відповідно до здійсненого дефінітивного аналізу основних понять педагогічної інноватики було з'ясовано суть поняття «інноваційна педагогічна діяльність», яка тлумачиться нами як найвищий ступінь педагогічної творчості, процес генерації інноваційних ідей, їхнього запровадження та розповсюдження, оновлення педагогічної теорії та практики, альтернатива консервативному, традиційному, усталеному та авторитарному стилю діяльності. Узагальнення результатів дослідження дало змогу установити тотожність понять «готовність майбутніх учителів до ПД» та «інноваційна компетентність майбутніх учителів». Готовність до ПД – сформована в майбутніх учителів компетентність щодо оптимального розв'язання освітніх завдань у контексті впровадження, розповсюдження, створення педагогічних інновацій, що системно реалізується у мотиваційному, особистісно-креативному, технологічному і рефлексивному компонентах.

Констатувальний етап дослідження дозволив зробити висновки щодо незадовільного стану готовності студентів (низький рівень готовності – 50% студентів, високий – 7%) до майбутньої ІПД та чинників, які негативно впливають на процес формування інноваційної компетентності педагогів. Серед основних причин, котрі перешкоджають становленню студентів як активних майбутніх учасників модернізаційних освітніх процесів нашої держави, були виявлені: невпевненість щодо обраного фаху, зневіра в можливість самореалізації, працюючи вчителем; використання традиційних методів і форм навчання, які не передбачають виявлення креативності та ініціативності; авторитарне ставлення викладачів до студентів.

Аналіз результатів даного етапу дослідження довів необхідність використання активних методів навчання, зокрема ділових ігор, як засобу підготовки майбутніх учителів до ІПД.

2. Ділова гра в контексті підготовки майбутніх учителів до ІПД є методом активного навчання, котрий у штучно відтворених умовах майбутньої інноваційної педагогічної діяльності за рахунок створення атмосфери творчого професійного пошуку, суперечливих ігрових позицій учасників, їх вимушеної активності, критичного післяігрового обговорення сприяє формуванню інноваційної компетентності студентів.

Вивчення літературних джерел з проблеми дослідження, практичного досвіду використання ділових ігор у процесі становлення фахівців дозволило виокремити педагогічні можливості застосування ділових ігор для вдосконалення процесу формування інноваційної компетентності майбутніх учителів. До них ми відносимо розвиток мотиваційної спрямованості студентів, креативності, критичності мислення, особистісних рис характеру, практичне застосування професійних умінь та навичок, необхідних для здійснення ІПД. Ділові ігри переконують у необхідності активного залучення до модернізації системи загальної освіти України кожного освітянина, підштовхують до самостійного пошуку інформації щодо інноваційних технологій, спонукають до творчого вирішення типових завдань, навчають сприймати конструктивну критику, посилюють спілкування між студентами та зменшують домінуючу роль викладача; здійснюючи самоаналіз власних ігрових дій, у студентів формуються рефлексивні вміння та навички, необхідні для майбутньої ІПД.

3. Опрацювання та осмислення пропозицій і рекомендацій науковців щодо сприятливих чинників підготовки студентів до ІПД, застосування ділових ігор у навчально-виховному процесі ВНЗ дало можливість розробити, теоретично обґрунтувати і експериментально перевірити модель, організаційно-педагогічні умови застосування ділових ігор для підготовки майбутніх учителів до ІПД, а також організаційно-методичний алгоритм впровадження ділової гри для формування інноваційної компетентності студентів. До основних етапів технології застосування ділової гри відносимо діагностичний, інформаційний, організаційний, діяльнісно-ігровий, аналітичний. Основними підходами до організації навчання із залученням

ділової гри – особистісний, діяльнісний, акмеологічний та діалогічний. Результати формувального етапу експерименту були показовими щодо ефективності використання авторської моделі та дотримання виокремлених нами організаційно-педагогічних умов, а саме:

- урахування цільового призначення ділових ігор (підготовка до ІПД) у процесі їх конструювання;
- забезпечення належного рівня компетентності викладача щодо використання ділових ігор у педагогічних ВНЗ;
- створення психологічно-сприятливого ігрового середовища.

4. Укладені методичні рекомендації щодо застосування ділових ігор для підготовки майбутніх учителів до ІПД акцентують увагу на принципах і правилах проведення ділових ігор, пропонують до використання розроблені автором ділові ігри, дозволяють усвідомити чинники формування інноваційної компетентності майбутніх учителів засобами ділової гри.

Здійснене дослідження, певна річ, залишає відкритим питання більш ретельного теоретичного обґрунтування процесу формування компетентності викладачів вищої школи щодо застосування ділових ігор з метою підготовки студентів до ІПД та діагностування її рівня; створення банку ділових ігор, цільовим призначенням яких є формування інноваційної компетентності майбутніх учителів; застосування інформаційних технологій у процесі конструювання й проведення ділових ігор.

Основний зміст дисертації відображено у таких публікаціях автора:

I. Статті в наукових фахових виданнях:

1. ***Будас Ю.*** Ділові ігри в професійній підготовці майбутніх філологів / Ю.О.Будас // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб.наук.пр. – Випуск 8/ Редкол.: І.А.Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця: ТОВ «Планер», 2005. – С.221-225.

2. ***Будас Ю.*** Використання ділових ігор у вивченні іноземної мови студентами-філологами / Ю.О.Будас // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – 2005. – С.160-164.

3. ***Будас Ю.О.*** Професійна спрямованість ділових ігор на практичних заняттях за студентами-філологами / Ю.О.Будас // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб.наук.пр. – Випуск 10 / Редкол.: І.А.Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2006. – С.243-249.

4. ***Будас Ю.О.*** Використання ігрових методів для поліпшення якості професійної підготовки майбутніх учителів / Ю.О.Будас // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія // Зб.наук. праць. – Випуск 21

/ Редкол.: М.І.Сметанський (голова) та ін. – Вінниця: ПП «Едельвейс і К», 2007. – С.162-166.

5. **Будас Ю.О.** Педагогічні умови формування готовності студентів до майбутньої інноваційної педагогічної діяльності засобами ділової гри / Ю.О.Будас // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб.наук.пр. – Випуск 16 / Редкол.: І.А.Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. – С.314-317.

6. **Будас Ю.О.** Готовність студентів до майбутньої інноваційної педагогічної діяльності / Ю.О.Будас // Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. – Вип. 120.- Черкаси, 2008. – С.54-58.

7. **Будас Ю.О.** Діагностування стану готовності майбутніх учителів до інноваційної діяльності / Ю.О.Будас // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб.наук.пр. – Випуск 20 / Редкол.: І.А.Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. – С.290-295.

8. **Будас Ю.О.** Формування готовності майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності засобами ділової гри / Ю.О.Будас // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / Гол. ред.: Мартинюк М.Т. – Умань: РВЦ «Софія», 2009. – Ч.1. – С.43-51.

II. Публікації в інших виданнях:

9. **Будас Ю.О.** Формування особистості вчителя як суб'єкта інноваційної діяльності / Ю.О.Будас // Професійна підготовка педагогічних кадрів в умовах інноваційної перебудови української національної освіти: сучасний стан, проблеми, перспективи розвитку: Матеріали Міжвузівської науково-практичної конференції (11жовтня 2007р.). – Хмельницький: ХГПА, 2007. – С.166-170.

10. **Будас Ю.О.** Ділова гра як засіб підготовки майбутніх вчителів до інноваційної педагогічної діяльності: Методичні рекомендації / Ю.О.Будас. – Вінниця, 2009. – 70 с.

Будас Ю.О. Підготовка майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності засобами ділової гри. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, 2010.

Дисертація містить теоретико-експериментальне дослідження актуальної проблеми формування готовності майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності засобами ділової гри.

У роботі здійснено дефінітивний аналіз термінів «інноваційна педагогічна діяльність», «інновація», «готовність до інноваційної педагогічної діяльності», «ділова гра». Визначено педагогічні можливості

ділових ігор як засобу підготовки студентів до інноваційної педагогічної діяльності. Теоретично обґрунтовано, експериментально перевірено та доведено ефективність моделі та організаційно-педагогічних умов використання ділових ігор для формування інноваційної компетентності майбутніх учителів, наведено організаційно-методичний алгоритм їхнього проведення, викладено особливості конструювання. Розроблено і апробовано науково-методичні рекомендації щодо залучення ділових ігор до процесу підготовки майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності.

Ключові слова: підготовка майбутніх учителів, інноваційна педагогічна діяльність, ділова гра, інноваційна компетентність, готовність до інноваційної педагогічної діяльності.

Будас Ю.А. Подготовка будущих учителей к инновационной педагогической деятельности средствами деловой игры. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского, Винница, 2010.

Диссертация содержит теоретико-экспериментальное исследование актуальной проблемы формирования готовности будущих учителей к инновационной педагогической деятельности (ИПД) средствами деловой игры.

Проанализированы основные понятия педагогической инноватики, раскрыты педагогические возможности использования деловых игр для подготовки студентов к будущей ИПД. Термины «готовность к ИПД» и «инновационная компетентность» рассматриваются в работе как близкие по содержанию. Готовность к ИПД определена как сформированная у будущих учителей компетентность оптимального разрешения заданий образования в контексте внедрения, распространения, создания педагогических инноваций, которая системно реализуется в мотивационном, личностно-креативном, технологическом и рефлексивном компонентах.

Мотивационный компонент включает в себя личностно-ценное отношение к профессии учителя, заинтересованность модернизационными процессами, происходящими в общеобразовательных заведениях Украины и желание принимать в них участие в будущем. Личностно-креативный компонент объединяет креативность и качества личности, необходимые для внедрения и освоения педагогических инноваций. К технологическому компоненту относятся информированность об образовательных нововведениях, современных педагогических технологиях, владение приемами экспериментально-исследовательской работы, умения и навыки, необходимые для освоения, распространения педагогических инноваций. Рефлексивный компонент готовности к ИПД проявляется в возможности студентов адекватно анализировать результаты собственной деятельности, прогнозировать дидактический эффект внедряемой инновации, сравнивать

результаты с прогнозируемыми или запланированными, выяснять недостатки.

Деловая игра в контексте подготовки будущих учителей к ИПД – это метод активного обучения, который в искусственно смоделированных условиях будущей ИПД за счет создания атмосферы творческого профессионального поиска, спорных игровых позиций участников, их принудительной активности, критического послеигрового обсуждения способствует формированию инновационной компетентности студентов. К позитивным педагогическим возможностям деловой игры относятся формирование и развитие критичности и креативности мышления будущих учителей, активизацию учебного процесса, самостоятельность принятия решений, комплексное развитие профессиональных умений и навыков, личностных качеств будущего педагога, желание работать по специальности, чувство ответственности за внедрение инновационных идей, их влияние на успехи учеников.

Научно обоснованы и экспериментально подтверждены организационно-педагогические условия (учет целевого предназначения деловых игр в процессе конструирования; обеспечение соответствующего уровня компетентности преподавателя относительно использования деловых игр, создание психологически-благоприятной игровой среды), модель и организационно-методический алгоритм использования деловых игр для формирования готовности будущих учителей к инновационной педагогической деятельности.

Представленная динамика формирования готовности будущих учителей к данному виду деятельности свидетельствует о эффективности предложенной технологии, подтверждает ее продуктивность и целесообразность внедрения в учебно-воспитательный процесс высших учебных педагогических заведений.

Ключевые слова: подготовка будущих учителей, инновационная педагогическая деятельность, деловая игра, инновационная компетентность, готовность к инновационной педагогической деятельности.

Budas U.O. Future Teacher Training for Innovative Teaching Activity by Means of Simulation. – Manuscript.

The thesis for a scientific degree of the Candidate of Pedagogical Sciences, speciality 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – Vinnytsia State Pedagogical University named after Myhailo Kotsyubynskyi, Vinnytsia, 2010.

The thesis presents a theoretical and experimental investigation of the problem of forming future teacher readiness for the innovative teaching activity by means of simulation.

The dissertation specifies the following notions: «innovative teaching activity», «innovation», «readiness for innovative teaching activity», «simulation». Pedagogical possibilities of simulation have been defined. The model and

pedagogical conditions of simulation application while developing future teacher innovative competence are theoretically grounded, experimentally tested and proved. The didactic materials and guidelines for future teacher training for innovative teaching activity by means of simulation have been proposed and tested.

Key words: future teacher training, innovative teaching activity, innovation, simulation, innovative competence, readiness for innovative teaching activity.